

Esirle läheb lahti ja kohe esimene pilguheit lavale rõõmustab silma — erk ja tugevatele kontrastidele rajatud kujundus häälestab vaataja jälgima midagi elavat ja lõbusat. Külalis-kunstnik Moskvast Marina Sokolova on sellele lavateosele loonud erilise tausta, mis on ühest küljest nagu tinglik: tegevuspaigad ja sündmustiku arengule peaaegu et vajalik atmosfäär on antud vihjamisi, mitmesugused kujunduselemendid vahetatakse et vaataja silme all. Nimelt on kasutatud kolme lintidest-paeltest koosnevat vahetekki — üks keskel, kaks kummalgi küljel. Nende vahelt piilutakse välja, nende taga viiakse-tuuakse vajalikke dekoratsioone. On loodud illusioon, samas aga ka rõhutatud mängulisust.

Just mängulisus — on nagu päris ning ei ole ka — ongi otsekui võti selle operetietenduse emotsionaalsele ja mõttelisele toonusele. Stiili poolest meenutab kujundus selgelt vene rahvapilte lubokke, nende värviröömsust ja naiivselt armast muinasjutulisust. Lisaks sellele on tegevuse foonina kasutatud rahvakunstnike laadis koloriitselt maalitud-kujundatud kandikuid või liudu. Folkloristlikele elementidele on rajatud ka kostüümid, vaheldusrikkad nii vormilt kui värvilt. Nagu muudki kujunduse üksikasjad on ka tegelaste rõivastus ilmselt stiliseeritud, nii et kõik laval tegutsjad meenutavad mõneti suveniirnukke.

Ometi pole stilisatsioon kunstniku töö (ja küllap ka lavastaja taotlustes) mitte eesmärk omaette, vaid üks põhilisi väljenduslikke komponente. Seda küll sündmusterikast, ent siiski naiivse võitu lugu näidatakse vaatajale, seda mängitakse. Siiralt ning suure kaasaelamise ja -minekuga, ent siiski väikesele üleolekuga, otsekui virvendaks kõigi osaliste silmis kerge naeratusvine: «Jah, mängime teile seda ajalisel kaugget ja pretensioonitult lugu, meile ta meeldib ja me tahame, et teie koos meiega kaasa lustiksite.»

J. Miljutini operetti «Neiud ärevil» võib õigusega lugeda nõukogude operetiklassika hulka kuuluvaks teoseks (esietendus oli Leningradis 1945. a.). Seda on omal ajal palju lavastatud, ta on leidnud tee ka välismaale. Ent aeg on edasi läinud, esteetilised tõekspidamised

muutunud ja ka muusikateatri kerge muusa on nüüdisajal märksa teistsugune kui kolm aastakümnet tagasi.

Nagu praegu tavaks saanud, esitatakse igihaljaid laule ja pillilugusid uues, tänapäevale vastavas ning lähedases rüüs. Nii võttis ka Moskva Operetteater ette selle teose noorenduskuuri. Omal ajal olid libretistid M. Galperin ja V. Tipot teose aluseks olnud V. Krõlovi näidendid üsna tugevasti koolutanud tollal kehtinud šabloonide järgi. Uue

na nii soliste kui ka kooriliikmeid elama lavaelu, mis mitmelgi puhul on lausa üllatav.

Zanriliselt on lavastaja andnud teosele määratluse «lühiriline komöödia». Etendust jälgides võib aga veenduda, et lavastuslikult ja mänguliselt on see mittemet rikkam: realistlikult karakterikunduselt, leebelt huumorilt ja soojalt lühirikkalt tõuseb etendus mitmel puhul terava groteskini. Niimoodi on satiirivahenditega antud lavastusele üldistav

Vääriline partner A. Laidile on M. Jõgeva tema armukadedana naise Nataša osas. Ühest küljest tundub küll otsekui raiskamisena, et üks meie võimekamaid ooperisolistide on rakendatud operetis, pealegi osas, mis üldjoontes vastab subreti ampluaale. Ent ta teeb seda nii elavalt ja usutavalt, et raske oleks kedagi teist tema asemel kujutleda. Pealegi on säärane roll tema kui lavakunstniku arengus kahtlemata väärtuslikuks ja arendavaks kogemustekooliks.

ELU- JA VÄRVIRÖÖMUS ETENDUS

J. MILJUTINI «NEIUD ÄREVIL» RAT «ESTONIA» LAVAL

redaktsiooni ettevalmistamisel lähendati teksti tunduvalt algallikale, lähtudes V. Krõlovi näidendi veenvast ja realistlikust karakterikäsitusest. Sündis uus tekstivariant, ka muusikas tehti ümberpaigutusi, kärpeid ja täiendusi ning operett instrumenteeriti uuesti. Nii sai peamiseks skomorohh Timofei kuju, kes alustab etendust, juhhib ja kommenteerib seda. Kesksaks aga kujunes suure ja tugeva armastuse teema — vojevoodi tütar Marfa ei taha mingil tingimusel osa võtta tsaarile mõrvoja valimiseks korraldatud pruutide ülevaatuses: ta armastab noormeest, kellega hiljuti tutvus.

Opereti uue lavavariandi initsiaator ja üks kaasautoreid oli Moskva Operetteatri peanäitejuht, Vene NFSV rahvakunstnik Georgi Ansimov, kes tüki ka Tallinnas lavastas. Nagu ta ühes intervjuus väitis, oli tal alguses mõte Moskva lavastus täpselt üle kanda. Ent töö ajal tuli leida mitmeidki uudseid lahendusi vastavalt osatäitjate isikupärale, nende laululis-mängulistele eeldustele.

Ilmselt on opereti «Neiud ärevil» uus lavavariant G. Ansimovile endale väga lähedane. Suurte kogemustega režissöörina on ta osanud vormida lavastuse terviklikuks ja huviga jälgitavaks etenduseks, mõtterõhud õigesti paika pannud ja teose põhiteema selgesti välja toonud. Tuleks toonitada veel seda, et ilmselt on lavastaja suutnud oma entsiasmiga nakatada kogu kollektiivi, pan-

kõla: naerdakse välja ja mõistetakse hukka roomajalik pugemine, kasuuhne intrigeerimine, rumal iseteadvus jm.

Etenduse mõjukuse ja haaravuse tagavad eelkõige kaks näitlejat — Helgi Sallo ja Arvo Laid. H. Sallo Marfa on olemuslikult armas ja lähedane. Vaataja jääb uskuma tema natuuri terviklikkust, tervet mõistust ja nutikust raskest olukordadest väljarabelemisel, tema suurt ja kõikekõitvat armastust. Jäädes põhiliselt lühiriliseks kangelaseks, oskab ta oma osakäsitluse põimida ilusaid humoristlikke jooni. Tükati on tema Marfas küll tunda solisti varasematest osatäitmistest tuttavaid jooni, samas aga avaneb tema talent mitmeski stseenis üsna uudsest küljest. See ei ole mitte ainult näitlejaliku temperamendi ja loomupärase sarmiga mängitud osa, vaid sihipäraselt ja eesmärgiselt kujundatud roll.

Etenduse toonuse määrab suurel määral A. Laidi skomorohh Timofei. Nakatavad tema elurõõm, leidlikkus, ammandamatu optimism, rahvalik huumor. Nagu ka H. Sallo puhul tuleb eriti A. Laidi juures esile tõsta operetis nii vajalikku sünteetilisust — hinnatavalt professionaalne on ta nii laulus, näitlemises kui ka lavalises liikumises ja tantsus. Alati näib ta oma elemendis olevat, ehkki vahel on ka tunne, et ta ei ela ega tegutses laval veel päris täie jõuga, et kohati jääb tema Timofei oodatust hõredamaks.

Kohalike võimumeeste juhina esineb vojevoodi osas E. Simmermann, tehes seda lopsakate joontega nii majapere-mehena kui ka lihtsameelse armastava isana, keda tütar oskab kavalasti oma soovidele allutada. Meeldivalt sekundeerib talle A. Vihandi vojevoodi naise rollis. Omal kombel koloriitne on aadlimeeste kvartett — R. Gurjev, A. Linna-mägi, V. Peetri ja M. Robas. Lavastuslikult ning ka kostüümilt-grimmilt on lõbusalt vormitud ja paika pandud pruudilaadal esinevad näitsikud. Leidlikult ja nauditava koomilisuse ning agarusega kehastab lesknaist Bulahhovat E. Meil, hea partner on talle K. Kumpan tütar Darjana. Kõik viimati nimetatud kannavad endas lavastuse satiirilist suunitlust aadelkonna, tema piiratuse ja piiritu omakasupüüdlikkuse vastu.

Lihtrahva esindajaist näitab A. Kül-vand ammena järjekordset head karakteriloomise oskust, nauditav on tema temperamendikas kaasaminek kõige toimuvaga. Mölder Agafon U. Kreeni esituses veenab eeskätt vokaalselt, osakunduses häirib mingi kramplikkus. Eluröömsalt krapsakas on E. Klas-Glass veskipoisi väikeses osas. Niisama nauditav kui aadlimeeste kvartett on ka kolme pristavi tertsett (V. Kirs, R. Bamberg ja H. Kard).

Kõige «helesinisem» roll etenduses on vojevoodi tütrese armunud kirjutaja Juri Tokmakov. Ilmselt lavastaja abiga

Sirp ja Vasar 23. nov. 1973

on I. Orav sedapuhku enam-vähem üle saanud temale muidu omasest lavalisest kinnisusest. Ja küllap nakatab teda ka temperamentne partner H. Sallo: igatahes on nende kahe stseenid meeleolukad ja vaheldusrikkad.

Näitlejana on kõige raskem olukord kahtlemata S. Nõmmikul, kellel olid täita ka režissööri ülesanded. Tõsi, tema bojaar on praegu leitud ja mängitud õigesti ning usutavalt, teda abistavad kahtlemata estraadilava kogemused. Ent siiski näib, et osa on antud eelkõige välise põhijoonisena, karakteri mitmekülgsus ja osas peituvad peenkoomika võimalused on veel lõpuni ammendamata.

M. Murdmaa seatud tantsud-liikumised lähenevad mõneti lavastuse üldisele toonusele, ent päris «unisooni» need siiski ei jõua. Eriti on tunne, et skomoroohide tantsud ei monteeru etendusse päris orgaaniliselt, ka jätab nende esituse puhtus soovida. Parem mulje jääb teise vaatuse alguse tantsudivertismendist, ehkki siin hakkab häirima kauni rahvalaulu ja muusikaliselt üsnagi ilmetute tantsude kontrast.

Tähtis koht lavastuses on täita kooril. Koormeisterid U. Järvela ja P. Lilje on kooristseenid hästi välja töötanud, eriti püsib meeles 2. vaatuse lüüriline koor oma ilmeka esituse ja kauni kõla poolest. Hea ja meeleolukas on lavastuslikult koori dünaamiline ning sisuliselt põhjendatud tegutsemise-liikumine.

Etenduse muusikaline juht K. Raudsepp dirigeerib temale omase lahtise emotsionaalsusega, jälgib hästi vokaalpartiide kõlavust. Sedapuhku pole eriti põhjust rääkida lauljate katmisest (sedavõrd *piano*'sse on viidud orkestrisade), ometi on teatri akustika ka sel etendusel probleemiks. Nimelt mõjuvad orkestriepisoodid paiguti lausa ehmatavalt jõulistena, sest ilmselt esitab orkester need ettenähtud dünaamikaga ja vajalikus tugevuses. Teatrimaja eelseisva remondi puhul on akustilised probleemid vägagi olulised ja nende lahendamisest oleneb palju.

Kokkuvõtteks: ilus lüüriline ja parasjagu koomiline etendus, mis on tehtud nii elavalt-huvitavalt, et pakub suisa rõõmu.